

LA TRANSFORMACIÓ D'UN POBLE (1974-2011)¹

Maria Porter i Moix
mariaportermoix@gmail.com

Resum: Inventari-descripció de l'actuació, escrits, obra, documents i projectes de l'arquitecte Josep Maria Roca Tarragó com a arquitecte municipal d'Altafulla durant el període dels anys 1974 a 2011.

Paraules clau: Arquitectura, Urbanisme, Restauració, Rehabilitació, Espai, Imatge de l'encaix del vell i del nou.

Resumé: Inventaire-description de l'ouvrage, écrits, travaux, documents et projets de l'architecte Josep Maria Roca Tarragó comme architecte municipal d'Altafulla pendant la période des années 1974 à 2011

Mots clé: Architecture, Urbanisme, Restauration, Réhabilitation, Espace, Image de l'ajustement de l'ancien et du nouveau.

¹ Avís al lector: Aquesta "Guia" va ser escrita i lliurada al Centre d'Estudis per a la seva publicació un any abans de l'aparició de l'epidèmia del Covid, amb la idea de publicar-la per la Festa Major de Sant Martí, l'onze de novembre del 2020.

Tots sabem els problemes causats pel virus en els aspectes locals, com la diferenciació d'espais ambientals que han provocat canvis de distribució i ús d'alguns edificis i carrers.

Introducció

Figura 1. Foto aèria d'Altafulla a mitjans del segle passat (vol 1946); al peu de la Vila Closa, amb els carrers de Baix (St. Martí i Martí d'Ardenya), el carrer de Dalt, carrer de l'Hostal i el carrer de Migdia (Carretera Nacional o Marquès de Tamarit)

Figura 2. Foto aèria del vol de 1983: Altafulla creixent amb la urbanització de St. Antoni i el cinturó de ronda d'Altafulla, que abraçarà les urbanitzacions de La Portalada primer, i després, la urbanització La Pedrera, a les acaballes del segle passat i primers anys del present

Aquesta introducció gràfica només és un breu resum sobre els aspectes geogràfics, arquitectònics, històrics i socials de la vila en les diferents etapes del seu desenvolupament, com a punt de partida per donar la informació bàsica sobre les transforma-

Figura 3. L'Altafulla actual, vista en el vol de 2021 amb un gran centre limitat pels relleus de St. Antoni, la plana del riu Gaià, el límit municipal amb Tarragona, i omplint, mitjançant la urbanització Catúfols, tot l'espai que separava el nucli històric del barri de Baix a Mar

cions del poble dutes a terme per l'Ajuntament d'Altafulla durant l'actuació de Josep M. Roca Tarragó en la seva gestió com arquitecte municipal en el període 1974-2011, que abasta els anys de mandat —en democràcia— dels alcaldes Joan Pijuan, 1979-1989, Antoni Torres i Manuel Ceperuelo, 1989-1995; Manuel Ceperuelo i Josep M. Gené, 1995-1999; Manuel Ramon, 1999-2007; Francesc Farré, Josep M. Gené i Josep M Pérez, 2007-2011, i Fèlix Alonso, 2011-2015.

La configuració del poble, i per tant la seva imatge, que ha variat, sobretot a partir dels anys seixanta del segle passat, amb l'excepció de la del barri antic, compost per la Vila Closa i els Ravals, on hi ha els edificis antics i senyorials. Altafulla és un dels pobles de Catalunya que ha tardat més en canviar, de manera que la relació dels nous habitatges amb el nucli antic s'ha fet d'una manera àgil i cohesionada, evitant els canvis bruscs d'estils i espais on s'ha respectat sobretot la seva imatge general, que és visible des de molt lluny i és el testimoni d'un model urbanístic de protecció del paisatge urbà aplicat per l'arquitecte municipal.

En l'aspecte de l'evolució de l'entramat dels carrers dels ravals i en el dels mateixos edificis encara existents, es reflecteixen els períodes de construcció anteriors, quan altres

arquitectes i constructors anteriors ja havien iniciat intervencions per adequar i modernitzar alguns serveis i transformar una vila agrícola i marinera, possiblement amb la idea d'instal·lar-hi alguna indústria; criteri que finalment no va reeixir en no tenir èxit els pocs intents de modificar les seves activitats substituint industrialització per residència i serveis tant permanents com esporàdics, motivat, sobretot, pels grans canvis amb l'augment de població. Aquest augment de població es veu reflectit en la construcció al voltant del nucli vell d'una sèrie d'urbanitzacions que l'envolten com una anella.

Així, el gran canvi del teixit humà existent, compost per algunes famílies senyorials i un entramat de pagesos, pescadors i menestrals de diferents categories —que sovint barregen diverses ocupacions— es produeix motivat sobretot per la lenta disminució de la població existent, que és substituïda per la nova fornada dels nous habitants; alguns són persones que retornen de llargues estades fora, altres han fet alguns diners i volen una segona residència, que en molts casos esdevé fixa i, sobretot, l'augment dels estiuejants i turistes, alguns dels quals queden ben arrelats, esdevenint ciutadans com els autòctons; el creixement de la població és constant i passa de 957 habitants l'any 1970 als més de cinc mil cinc-cents que té ara (2021), a la què cal afegir la població flotant que ocuparà les noves edificacions i els càmpings en període de vacances, sobre tot Nadal, Setmana Santa i Estiu.

Aquestes onades de nova població i l'inici del turisme amb l'edificació de nous habitatges, incloent hotels i càmpings en terrenys que havien estat cultivats, dona lloc a l'aparició d'empreses constructores dedicades a la urbanització dels nous espais. L'obra d'aquestes companyies, iniciada des de l'any 1965 en que s'urbanitza el barri marítim, fins al 1978, no modifica el tram ni les característiques del nucli central ja que totes les noves construccions neixen en els espais de l'entorn del poble que deixen de ser conreats, buscant en cada cas la millor manera d'encaixar-les. Precisament un dels reptes per a l'arquitecte municipal és el de trobar la manera de fer aquests encaixos sense interrompre d'una manera brusca el ritme urbanístic per tal de no alterar la imatge general del conjunt, encaixos que se solucionen de maneres diverses creant petites places, rotondes, jardins i passejos en les cruïlles que uneixen i vertebreren els espais de connexió entre els carrers antics i els nous en els llocs que queden buits per diverses raons. Aquest creixement de població ha fet que, a més de les urbanitzacions en si, apareguin grans equipaments comercials, que de retop fa que vagin desapareixent les petites botigues típiques de molts pobles de Catalunya, mentre que les noves urbanitzacions es construeixen mitjançant els plans parcials de cada cas.

Aquesta és la llista de plans parcials aprovats, publicada a **La Tartrana** «Evolució urbanística d'Altafulla», de Joan Vives i Mª Rosa Masats, núm. 13, novembre de 1981: Luzymar (Barri Marítim): 1965 i 1969; Luzymar (El Fortí): 1966; Brises del Mar, 1965; Urbanització Robert, 1966; Cosmopolit (Els Munts): 1968; José M. Raventós (El Fortí): 1969; El Pireo (Els Munts): 1971; Isidro Virgili (Els Munts): 1972

i 1976; Luzymar (Sant Antoni): 1973; La Perla (El Clos): 1973; La Portalada: 1978; i Plasticel (El Pujol): 1978.

Els criteris sobre el futur del poble des del punt de vista social i econòmic deriven en gran mesura de les circumstàncies polítiques i socials de cada moment. Probablement, ara tornarà a canviar per la mobilitat dels joves en recerca de nous sistemes de vida.

Descripció de l'espai

Altafulla, situada en la costa tarragonina sobre el darrer turonet de la serra litoral, amb 52 m. d'alçada, és travessada per un tram de l'antiga carretera N-340, actualment anomenat passeig del Marquès de Tamarit, que uneix Tarragona amb Barcelona seguint a trams la vella Via Augusta romana. La major part del terreny és en pendent, de manera que tant en la Vila Closa com els seus ravals, que en realitat són enllaços dels antics camins i es relacionen pels portals de la muralla, fa que hi hagi pocs carrers travessers. En bloc, prenent el conjunt des de la platja, es dibuixen quatre graons, tots obra humana: El primer comença per la part baixa, on hi ha el barri marítim; el segon, la via del tren, situada al damunt de la platja; el tercer, el Passeig del Marquès de Tamarit i, el quart, la Ronda d'Altafulla, que en els seus dos extrems encara no és travessera; un baixa cap al riu Gaià i l'altre cap a les hortes de prop de Torredembarra.

La seva imatge és un gran exemple de la transformació d'un conjunt urbà a través dels seus edificis; així, l'Altafulla actual és el resultat de les transformacions causades pels fets històrics i socials ocorreguts al llarg del temps; aquestes transformacions no afecten el nucli antic, que resta gairebé intoccat, on s'ha fet una actuació enfocada a la seva restauració i conservació. La gran edificació moderna es fa creant urbanitzacions al seu entorn que encerclen aquest nucli format per la Vila Closa, tancada per la muralla i els seus Ravals, aconseguint una vertebració entre l'espai antic i el modern que el fon en un sol conjunt, com una anella. A la Vila Closa i en els Ravals hi ha alguns edificis i restes antigues, que abasten des l'època romana a l'Edat Mitjana i, sobretot, edificis dels segles XVII-XIX, amb algunes cases d'hisendats amb jardins. El seu conjunt, presidit per l'edifici de l'església i el del castell, li ha valgut el nomenament de *Conjunt històric Bé cultural d'interès nacional*, l'any 1998. I, pel seu passat romà, l'any 2000 el de *Patrimoni de la Humanitat per la vil·la romana dels Munts*.

L'espai que ocupa el seu terme municipal és petit, no arriba als 7 Km²: limita al Nord amb els termes de la Nou de Gaià i la Pobla de Montornès, a l'Est amb Torredembarra i a l'Oest i al Sud amb la Riera de Gaià, i Tarragona (amb Tamarit i Ferran)²,

² Aquest darrer espai tarragoní en part és procedent de l'absorció de l'antic poble de Tamarit per la ciutat de Tarragona ja entrat el segle XX, concretament l'any 1950, després de diversos intents d'incorporació a Altafulla.

i, finalment, baixa per la costa fins el mar, del Cap Gros a la Roca de Gaià. El territori és format per unes zones ben diferents: el turó de Sant Antoni i els seus vessants a diferents nivells, que encara són boscosos, tot i que s'estan urbanitzant; unes extensions més o menys planes que arriben fins al riu Gaià amb cultius, sobre tot horta, vinya i avellaners —inundades les més baixes en moltes ocasions pel riu— i, finalment, l'espai immediat a la platja, que en el seu origen va ser edificat precàriament amb casetes i magatzems de pescadors; tant és així que existeixen fotografies antigues on hi ha horts i, fins i tot, algun pou.

Precisament un exemple dels canvis produïts que han modificat molt el seu aspecte és el de la platja: fa uns quants anys la part central era de còdols de mida mitjana que s'han substituït actualment per sorra en ampliar-la i fer el passeig marítim, mentre que els còdols es van aprofitar reutilitzant-los en la pavimentació del propi Passeig Marítim i dels carrers de la Vila Closa, a la que cal afegir el racó format pel sortint rocós del Fortí, on hi ha restes de part dels banys romans de la Vil·la dels Munts i un niu de metralladores de la Guerra Civil, amb la cala de la platja del Canyadell a l'altre costat, fent termener amb Torredembarra. Amb tot, hi ha algunes cases més importants, com la de la Fassina, l'Hort de les Bombes i la Casa del Pont.

La seva situació elevada sobre els espais de l'entorn fa que esdevingui un gran punt de guaita tant seguint la costa en direcció NE, al Penedès, el Garraf i Barcelona per un costat, com al S, SO, Tarragona, les muntanyes de Prades, Montsant, Serra de Llaberia i la Serra dels Ports per l'altre. Probablement per aquest motiu en època antiga s'hi va edificar una vil·la romana, potser punt de guaita sobre la Via Augusta, que encara no ha estat mai estudiada, i un castell d'origen medieval, segle XI, encara existent, restaurat i ampliat en diverses ocasions i amb estils arquitectònics diversos.

Els edificis de la Vila Closa i els dels Ravals tenen uns trets ben definits, pel seu estil arquitectònic, amb una certa homogeneïtat, resumit en tres tipus que reflecteixen la situació social dels seus constructors, i de les vicissituds ocorregudes al llarg dels temps, amb grans canvis de densitat deguts a les circumstàncies econòmiques o polítiques, i té períodes de puixança econòmica i altres de davallada. En l'interior d'alguns d'aquests edificis hi ha restes medievals, com passa en el de la rectoria. D'entre tots aquests edificis de la Vila Closa en primer lloc cal destacar els de la Plaça de l'església, l'espai més antic, dominat pel castell —datat a inicis del segle XI— i amb diverses etapes de construcció, així com la mateixa església, amb arrels del mateix temps encara que l'edifici actual sigui d'inicis del segle XVIII (1701-1705), fet sobre uns plànols del segle anterior.

La Vila Closa conserva alguns panys de muralla, tres portals i dues torres rodones, d'aquí li ve el nom, i en el seu interior fins i tot hi ha restes romanes, per exemple l'anomenada Pedra del Colsero —amb una dedicatòria funerària romana— avui situada al peu de l'absis en el camí que du el seu nom; o com, també romana, una làpida trobada

dins l'església durant els treballs de la seva nova pavimentació. A més, en el curs de prospeccions diverses s'han trobat restes d'altres vil·les romanes en el territori, en total n'hi ha unes cinc en tot el terme, comptant les conegudes. A la rectoria hi ha restes medievals que convindria estudiar a fons perquè a l'entorn es dibuixa un entramat dels espais antics. De l'edat mitjana resta, a més, l'edifici de l'Hospital —segle XVI— situat en un extrem de la Plaça del Pou. Dels portals en surt un entramat de carrers, que hom ha anomenat Ravals en el seu conjunt, anomenats Carrer de Dalt, Carrer de Baix, Carrer de l'Hostal i Carrer de la Barceloneta; els carrers van en direcció al mar seguint antics camins, mentre que alguns de transversals els tallen i formen petites places. És en aquests carrers on hi ha els edificis dels segles XVII i XVIII; alguns amb restes més antigues en el seu interior —com passa amb la rectoria— són les cases senyorials pertanyents a la petita noblesa o residència de famílies enriquides amb el fruit d'activitats agrícoles, sobretot cereals i vinyes, i el seu comerç. Per aquest motiu hi ha tantes eres i pallisses, i sobretot el cultiu de la vinya amb l'elaboració del vi i del comerç d'alcohol. Una característica dels seus edificis és que les façanes principals donin al carrer amb un dels vessants d'aigües que coronen la façana principal, mentre que l'altre vessant s'obri als patis interiors o jardins que al seu torn, sovint, poden connectar amb els d'edificis del carrer paral·lel, o que aquests s'obrin directament a camins o als camps; camins i camps que en les connexions amb les noves urbanitzacions han esdevingut carrers, cruïlles, rotondes i places, enllaçant d'aquesta manera els dos conjunts, l'antic i el nou.

Ja fora del clos, en els camps però a tocar, hi ha restes d'una altra vil·la romana on s'hi va fer una excavació d'urgència per protegir-la d'edificacions. Finalment, ja a partir dels anys seixanta del segle XX, apareixen les urbanitzacions amb unes característiques pròpies cada una que les individualitzen, com per exemple l'anomenada Bond Beach (de fet, Alfusa), amb serveis per als veïns, construïda per un grup d'anglesos ben a prop de la Plaça de Pou, abans de la urbanització del barri marítim; o la construïda a l'entorn de la vil·la romana dels Munts i parcialment sobre una necròpolis d'inicis del segle IV. Al N. i ben distant d'aquí, hi ha el darrer nucli edificat de la població, conegut com Brises del Mar, amb pla parcial de 1965. Cal comptar a més amb els càmpings que, com en el cas de les urbanitzacions, són una font de creixement de població encara que només sigui estacional. Les urbanitzacions són un dels punts de fricció i un repte pel seu encaix amb el tram antic que l'arquitecte municipal ha de gestionar. La major part de les seves cases són edificis unifamiliars amb jardí, però també hi ha parcel·les amb grups de cases adossades, amb espais comuns enjardinats i amb piscina i algunes amb pisos per a veïns. Des del punt de vista sociològic es constata que l'augment de població provoca la necessitat de nous serveis, per aquest motiu apareixen les àrees comercials que al seu torn provoquen la desaparició de les velles botigues característiques de molts pobles catalans, mentre que el creixement urbanístic ha provocat també la construcció de nous equipaments, com són els escolars, els mèdics, els esportius i els

lúdics, tots ells de nova planta, mentre que els espais ocupats pels antics s'han adaptat a altres usos comunitaris.

Una mica d'història

Tot i que la vila és petita per l'extensió del seu territori no per això ho és en el curs de la història, amb arrels d'època romana, i potser ibèrica, un passat andalusí durant els segles VIII-X —del què en tenim poques dades, només indicis en la interpretació del topònim— i documentació medieval des del segle XI.

De bon principi és terra de conquesta; a partir del segle VIII bona part dels pobles que marquen la línia de separació entre el passat musulmà i els territoris de reconquesta tenen el seu origen en castells com Altafulla, amb un poblament inestable al principi, com Bernat Senderet de Gurb, que aprehèn les terres del castell de Tamarit, fins que en el segle XI Ramon Berenguer I estableix els feus reestructurant el territori i dividint, si cal, els termes dels castells, com passa amb el d'Altafulla, que és separat del de Tamarit. De tota manera l'entorn del castell ja s'havia poblat i ja és parròquia durant el segle XII, segons el text de la Butlla de Celestí III de confirmació de possessions de l'Església a Tàrragona datada el 1194, publicada per Jaime Villanueva en el seu *Viage literario a las Iglesias de España*, l'any 1851.

La seva evolució social ha tingut grans variacions tant en fets concrets com en el tramutament humà, a més de comptar entre els nadius i conciutadans personatges ben interessants i variats en les seves actuacions, com per exemple, només per citar-ne alguns: Cai Valeri Aviti, senyor de la vil·la romana dels Munts, retratat en una pintura mural de la vil·la, on sembla que va sojornar l'emperador Adrià. De l'època medieval, a més de les notícies que ja he citat i a mesura que avancen els temps, apareixen diversos membres dels llinatges com els Claramunt, Castellet i Requesens, que estan emparentats. Més tard, ja en època moderna, apareixen Francesc de Montserrat i Vives, 1617-1688, reusenc, polític, subministrador de cereals al rei Felip IV durant la guerra del segle XVII, que per aquest motiu li fou concedit el títol de marquès de Tamarit; el científic Antoni de Martí i Franquès, 1750-1832; Joaquim Gatell i Folch, 1826-1879, geògraf i explorador de l'Àfrica, anomenat Caid Ismail; el frare franciscà Antoni Comajuncosa Hortet (n. 1750), missioner a Bolívia; fins i tot hi ha un navegant a la primera meitat del segle XIX, negrer i pirata, Pere Gibert, 1800?-1837 que morí a Boston a la força; o, en el mateix segle XIX, l'anomenada Batalla d'Altafulla, del 1812, contra les tropes de Napoleó Bonaparte. Ja en el segle XX, hi ha alguns artistes com Josep Buyreu, pintor i periodista, Martí Royo, ceramista, Antoni Gelabert, xilògraf, Joan Anton Balcells, Salvador Ferré i Andreu, Josep Sala, pintors...

L'arquitecte Roca

Josep M. Roca Tarragó va ser l'arquitecte municipal d'Altafulla en el període de 1974 a 2011; sobretot és urbanista, transformant l'aspecte del poble amb un criteri basat en part en l'ideari d'Antoni Gaudí. Deixant de banda el barri marítim sota la via del tren, fet amb anterioritat a que Roca fos nomenat arquitecte municipal i on no va intervenir més que en la remodelació del passeig marítim de la platja, Altafulla és un dels darrers pobles en accedir als canvis de la seva imatge, excepte en la part que ocupa la Vila Closa, que resta central i es modifica amb algunes restauracions. El gran canvi arriba amb el desenvolupament d'urbanitzacions a partir dels anys seixanta del segle passat i la vertebració amb el nucli existent. Així, una de les persones que, en les darreres dècades, ha tingut més influència en els canvis efectuats a la vila és l'arquitecte municipal Josep M. Roca Tarragó, i en part aquest text es basa en converses i en el seu *Memoràndum manuscrit* que, en certa manera, és com un índex o llistat de la seva obra. Fill de la Conca de Barberà, concretament de Santa Coloma de Queralt on nasqué l'any 1946, té lligams familiars per part de mare amb la família Gaudí Cornet, segons els arbres genealògics publicats. Cursa els estudis a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona, on obté el títol d'arquitecte l'any 1971, i l'any 1974, ben jove, és nomenat arquitecte municipal d'Altafulla, exercint des d'aleshores fins a la jubilació l'any 2011. En l'exercici del seu càrrec no es dedica solament als aspectes tècnics de l'arquitectura i l'urbanisme sinó que també ho fa amb la gestió del planejament públic i privat amb l'objectiu prioritari d'equilibrar la volumetria amb el paisatge i un cert estil arquitectònic per mantenir la silueta característica del conjunt urbà. Va ser nomenat arquitecte director del *Pla General d'ordenació d'Altafulla* l'any 1984 i, més tard, del *Pla d'Ordenació Urbanística Municipal*, 2004. Quan el 1998 la Generalitat va fer la *Declaració de Conjunt Històric, Bé Cultural d'Interès Nacional* del nucli antic de la vila, va ser l'arquitecte col·laborador en la delimitació urbanística dels sectors de protecció dins la *Declaració del Conjunt Històric*, de cara a la futura protecció del conjunt monumental i paisatgístic declarat. En la seva formació com arquitecte hi ha la influència de dues persones molt importants: Antoni Gaudí, amb qui tenia lligams familiars, i Josep Maria Jujol, deixeble i gran col·laborador del mateix Gaudí amb els mateixos criteris artístics: la natura, el paisatge i la transformació d'estrís en desús. Dotat d'una gran sensibilitat i interès pels corrents artístics, aplica els seus coneixements en l'exercici de la professió apresos durant la col·laboració -sobretot en la restauració i rehabilitació en acabar la carrera- amb Joaquim Ros de Ramis, Arquitecte del Servei d'Edificis Antics de l'Ajuntament de Barcelona, bàsicament amb els criteris d'intervenir sense alterar la imatge del monument, que són: restauració, remodelació, estructuració, adequació i embelliment d'espais existents, procurant establir una harmonia i un bon ritme en l'encaix dels nous espais amb els

vells, sense tergiversar el sentit d'aquests quan és l'hora de lligar els nous carrers de les diferents urbanitzacions amb els vells existents a la Vila Closa i els seus Ravals, que en molts casos embelleix amb jardins i zones verdes. Cal, a més, remarcar les ordenances sobre normativa en la construcció dels edificis nous i la remodelació dels antics, que cal mantenir sempre que sigui possible amb una volumetria i un estil arquitectònic semblant a l'existent; sobretot és important l'alçada dels nous edificis, tant dins del nucli de la població com dels espais externs, per tal que no puguin distorsionar la seva imatge general. Alhora cal tenir present que una de les normes dictades de les condicions per poder dur a terme les urbanitzacions inclou la cessió a l'Ajuntament d'un tant per cent —determinat en cada cas— del terreny dels espais a urbanitzar i escollir els terrenys que seran destinats a equipaments i parcs i jardins urbans, que esdevindran com una baula per l'encaix de les noves construccions i les existents, alhora que són l'origen de parcs, jardins, places, passeigs i carrers.

L'obra

Podem desglossar l'actuació de Roca Tarragó en tres apartats bàsics: documentació i escrits personals, i obra material amb dos apartats: un és l'actuació sobre l'obra existent i l'altra l'obra nova; tot plegat fonamentat en un ideari concret que es basa en la permanència de la imatge artística del conjunt, tant en l'aspecte urbanístic de vells i nous espais com en la restauració o construcció de nous edificis i la connexió de tot plegat, recolzada en normativa existent o en la nova redactada per ell mateix.

L'obra, que inclou documents teòrics, de gestió i altres escrits a més de l'obra material, està agrupada en diferents blocs segons les seves característiques, tant pel que fa als documents com a les mateixes obres, no per la cronologia de l'actuació, perquè en un grup hi poden haver actuacions de temps diversos dins del conjunt global d'una obra, amb elements del mateix tema però efectuades en temps diferents; per aquesta raó els conjunts estan numerats i titulats segons les mateixes obres. Part de les notes són tretes del seu *Memoràndum d'actuacions urbanístiques en el nucli històric d'Altafulla i el seu entorn entre els anys 1974 i 2011*, corresponent al període de gestió com arquitecte municipal, altres es basen en notícies aparegudes a la premsa, sobretot en el periòdic municipal, *La Plaça del Pou*, en converses amb amics, especialment amb el mateix arquitecte, i en observacions personals.

Documents i escrits

Cal saber que fins la *Declaració de Conjunt Històric* de l'any 1998 només hi ha documents generats pel municipi, perquè mai no havia estat afavorit amb cap tipus d'in-

tervenció important, només eren intervencions a càrrec de l'Ajuntament d'Altafulla amb algun Pla d'Obres.

Amb tot, hi ha documents de moltes menes, oficials i personals, que no els citaré tots per no fer massa extens aquest treball; principalment són textos de suport i de gestió de les diverses actuacions de Roca, sobretot en el cas de les modificacions urbanístiques que comporten períodes de tractes i converses, alhora que existeixen projectes i dibuixos a més dels documents de gestió, perquè l'actuació de Roca no es limita a la construcció i el planejament urbanístic i a la restauració material, sinó que té una gran importància en l'aspecte artístic i ideològic que comporta la redacció de normativa. A més, hi ha documentació sobre gestió urbanística en l'obtenció d'un tant per cent determinat de cessions de terreny en el cas de les noves urbanitzacions, que esdevindran espais públics per a equipaments i zones verdes, com són les fetes, per exemple, en l'obtenció de les sínies i marges de pedra seca per al patrimoni municipal, i, per la seva importància, del conjunt etnològic de les eres.

El primer document que cal esmentar és el seu *Memoràndum*, que és com un llistat-resum de la seva actuació i fa referència tant a l'obra material feta com a la seva gestió i documentació amb els motius per fer-la.

Cal citar dos documents importants, redactats pel mateix Roca Tarragó, perquè són la guia general per a les transformacions de la vila: el primer és el *Pla General d'Ordenació de 1984*, on es descriuen les característiques que han de tenir els carrers i els edificis, alçada, materials emprats, etc; tant en els construïts de nou com en les renovacions-restauracions dels antics; l'altre document és el *Pla d'Ordenació Urbanística Municipal de 2004*, sobre els espais públics, carrers, places i espais de lleure. Tota l'actuació de Roca Tarragó en molts aspectes és basada en la seva ideologia urbanística; cal tenir present que tota l'actuació deriva d'aquests dos documents bàsics que els projecta en l'obra construïda, que al seu torn generen documentació i gestions amb els responsables en cada cas. Cal citar aquí la presidència política del regidor d'Obres i Urbanisme, Josep Muntadas Valls, que en va dirigir la gestió i, com a resultat, es van obtenir els equipaments públics de gran nivell que donen vida al poble d'Altafulla.

A més d'aquests dos importants documents, l'Ajuntament d'Altafulla va aconseguir, el 28 de maig de 1998, la *Declaració com a Conjunt Històric, Bé cultural d'Interès Nacional* a proposta de la Conselleria de Cultura i de l'Institut d'Estudis Catalans, per a la Vila Closa i els seus Ravals, amb l'obligació de la tramitació de tots els projectes amb el reconeixement del Servei de Patrimoni del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Al què cal afegir la *Declaració de Patrimoni de la Humanitat* de la vil·la romana dels Munts i el seu entorn per part de la UNESCO. Són molt pocs els municipis costaners que han tingut aquest reconeixement, degut a que les grans etapes de creixement, algunes qualificades de salvatges, han portat a la destrucció de conjunts urbans abans privilegiats.

Així, cada acció té la seva documentació, que inclou les gestions definitives; només per citar alguns dels documents específics tenim:

Projecte d'urbanització de l'avinguda-Passeig d'Altafulla, Marquès de Tamarit, en el ramal de l'antiga carretera N-340 cedida per l'Estat al poble. D'aquest Projecte hi ha una Memòria, amb una important col·lecció de plànols que abasten tots els aspectes de la construcció d'una via tan important. Datada el 2011, és una de les seves darreres obres com arquitecte municipal i va suposar relligar l'actual Passeig amb els seus carrers transversals que l'ús de la carretera fins llavors havia impedit.

Obtenció del Parc del Comunidor, del Conjunt Etnològic de les Eres, les Sínies i dels Marges de pedra seca del Camí dels Credos per al patrimoni municipal.

Modificació del projecte del MOPU per a les Botigues de Mar i Passeig Marítim.

Remodelació de la Plaça de l'Església i recuperació del fossat del castell.

Documents sobre l'Agrupació de zones verdes i equipaments, que va permetre l'ampliació del Col·legi La Portalada i la de l'Ambulatori i la Llar d'infants.

Documents sobre la concentració d'equipaments entre el Cementiri i el Camp de Futbol.

L'obra, arquitectura i urbanisme

Tal com ja s'ha dit, l'obra urbanística i arquitectònica de Roca es desglossa segons les característiques de cada cas, perquè no sempre totes les actuacions dins dels grups són contemporànies; es pot donar el cas d'un projecte que hagi tingut un procés llarg d'elaboració i sigui compost per elements diversos en el temps de realització i tingui una cronologia també diferent. La seva actuació urbanística té unes directrius ben clares recollides en la documentació esmentada, que fa referència a les característiques arquitectòniques dels edificis i l'urbanisme dels espais ocupats per les edificacions; sobretot hi ha la volumetria dels edificis per tal d'aconseguir una línia que no entorpeixi la visió del conjunt i alhora crear uns espais amplis tot conservant la seva aparença, per aquest motiu una de les característiques dins la Vila Closa és l'enderroc d'edificis ruïnosa transformant els espais resultants en placetes. Un dels problemes urbanístics és la vertebració dels espais antics, la majoria estrets i costeruts, i els nous més amples, que se soluciona d'una manera àgil en les cruïlles que es transformen en rotondes i, quan l'espai és prou ampli, s'enjardinen donant visualització a tot el conjunt. Un altre dels elements que personalitzen els vials és la pavimentació; a la Vila Closa és feta aprofitant els còdols recollits en la reestructuració de la platja, que s'emmarquen amb lloses formant uns grans quadres. Lloses que s'empren també en la pavimentació de la majoria dels carrers on no hi ha voravia, són d'un sol ús, vianant, tot i que en algun cas són per a vianants i vehicles amb el seu paviment asfaltat, si convé. Els paviments dels nous carrers tenen voravies per als vianants formant graó i, en casos diversos, de llosa, mentre

que el pas central resta per a vehicles, amb una o dues direccions segons la seva amplada. Dins dels vials de les urbanitzacions, l'amplada de les voravies depèn del criteri dels constructors. No sempre totes les actuacions dins dels grups són contemporànies; es pot donar el cas que un projecte hagi tingut un procés llarg d'elaboració i que part dels elements tardin en ser construïts, com per exemple passa en el passeig del Marquès de Tamarit, que s'ha desenvolupat en tres etapes. Per raó de les característiques de l'espai separo en dos apartats l'obra de la Vila Closa, titulant-la **Obra Interior**, mentre que la feta en l'entorn la titulo **Obra Exterior**. Mentre que a la Vila Closa es tracta de restaurar i, en certa manera, eixamplar espais, a la de l'exterior es tracta més aviat d'equilibrar i encaixar l'obra nova amb la vella.

Obra interior, la Vila Closa i els seus ravals

L'obra interior és la compresa dins de l'espai encerclat per la muralla i els carrers dels ravals que surten per les portes de les muralles; és actuació principalment de restauració, d'ampliació i de canvi d'ús, adequant-la a les necessitats.

El cablejat

Previ a la *Declaració de Conjunt Històric de 1998*, coincidint amb la necessitat d'implantació d'una subestació transformadora per part de la companyia Fecsa-Endesa al nord del municipi, es va signar un conveni entre la Companyia i l'Ajuntament per tal de facilitar la supressió de les línies elèctriques aèries que travessaven els carrers que n'entorpien la plena visió en alçada. Es van substituir els cables aeris i els seus suports metàl·lics per un cablejat trenat grapat a les façanes, previ estudi del millor traçat i situació en cada carrer. Actuació d'un elevat cost que va anar a càrrec de l'empresa subministradora. Va ser una ocasió que permeté millorar la imatge del Conjunt Històric, i potser també influí positivament en la iniciativa de l'Institut d'Estudis Catalans en la *Declaració*. Cal veure altres centres històrics interessants que avui dia es veuen degradats pels desastrosos cablejats que mantenen les companyies elèctriques.

Remodelació del carrer Major, del Forn i la Placeta

Bàsicament va consistir en el canvi i unificació de la pavimentació, substituint l'existent amb grans quadres fets amb còdols de la platja, emmarcats per lloses de pedra buixardada i afegint-hi uns graons de la mateixa pedra per salvar els nivells, integrant tot el conjunt amb l'estil de les cases existents, la majoria amb façanes del segle XVIII. Així es va iniciar el procés de pavimentació dels carrers del nucli antic amb pedra natural del país i còdols, que s'ha anat continuant recentment en el carrer Martí d'Ardenya i el carrer de l'Hostal, amb criteri d'uniformitat per a tot el conjunt històric.

Ampliació de la Plaça del Pou i de l'edifici de l'Ajuntament

Plaça del Pou, vista aèria general

Imatge on es veu l'entrada a la plaça pel carrer de l'Hospital, l'arcada de la porta de la muralla i el pout

L'any 1989 es va tramitar per part de l'Ajuntament un *Pla Especial de millora urbana per l'ampliació de la Plaça del Pou i de l'edifici de l'Ajuntament*. L'ampliació es fa amb l'enderroc dels patis que feien angle des de la Plaça amb el Carrer Nou, excepte les que fan paret amb la Baixada del Pilar de Vuit, guanyant espai per a la plaça. En part del nou espai s'hi edifica una casa, amb les característiques que assenyalen les normes del *Pla Urbanístic* quant a alçada i estil arquitectònic, que ocupa part de l'antic solar deixant un angle entre aquesta i la primera casa de la Baixada del Pilar de Vuit, angle que s'omple per mitjà del Monument del Pilar de Vuit, gran obra ceràmica de l'artista Martí Royo, emmarcat en un fons de vidre que el realça; l'ampliació fa que l'edifici de l'Ajuntament quedi centrat en la plaça rehabilitada. L'any 1989, a més d'ampliar la plaça es reforma l'edifici municipal —l'antic era de 1802 i estava en mal estat— ampliant-lo fins arribar als carrers de Sant Martí, pel darrere, i de la Barceloneta pel costat esquerre, absorbint l'antiga fàbrica de cintes que hi havia en el carrer Sant Martí. Es dona un tractament diferent tant a l'interior com a l'exterior; a la part més antiga amb materials de tipus tradicional, mentre que els de la part annexada són moderns i més funcionals. Els dos edificis, de característiques arquitectòniques diferents, se separen mitjançant uns paraments verticals de vidre que tanquen uns espais semblants a petits patis que donen llum al nou vestíbul des del què s'accedeix —mitjançant uns pocs graons en la part central i una petita rampa pel pati de l'esquerra— a la sala d'actes i l'escala i l'ascensor al pati de la dreta. Els dos patis tenen tractaments diferents. El de l'esquerra és com un petit jardí amb plantes i decorat amb un mosaic romà procedent de la Vil·la dels Munts, cedit al poble pel Servei de Patrimoni de la Generalitat de Catalunya, junt amb dues peces més: un capitell i una reproducció d'un cap escultòric d'Antínoo; la visió de tot el conjunt es pot fer tant

des de l'exterior com des de l'escala. El petit pati que queda a la dreta, visible igualment des de l'exterior, és dedicat a serveis, amb un ascensor que comunica els diferents pisos de l'edifici, mentre que la façana de la plaça és porticada. És de destacar la cessió indefinida a l'Ajuntament de les peces arqueològiques per part del Departament de Cultura de la Generalitat, fins llavors inèdita, i també l'aportació de dues grans obres pictòriques, una del fill adoptiu Josep Sala, que es va instal·lar al despatx de l'Alcaldia el dia de la inauguració, i l'altra un gran fris pictòric de Marta Balañà per al vestíbul de la sala d'actes.

Amb la remodelació de l'Era de l'Hospital i el Carrer Comunidor a l'altre costat de la plaça s'obre l'accés del costat de llevant amb un portal de la muralla i s'hi instal·la el brocal del pou.

Plaça de l'església i el castell

La urbanització de la Plaça de l'església i el castell es limita a ressaltar una de les sitges testimoni de l'antiga sagrera que hi havia al peu de la rampa que puja al castell, a més s'hi instal·len uns bancs de pedra a les parets, tant de l'edifici eclesial com al costat de la porta de la rectoria, i es pavimenta de nou amb lloses on es marca el perímetre del fossat del castell amb lloses de color diferent, on prèviament s'hi va fer una intervenció arqueològica.

Figura 7. Façana de l'església i la rectoria; al terra s'hi aprecia la boca d'una sitja

Figura 8. Angle entre l'església i el castell; al terra, uns carreus assenyalen l'antic fossat

Obra exterior

Si l'Obra Interior tal com hem dit, és gairebé tota de restauració, la de l'exterior és principalment dedicada a l'encaix dels nous espais creats amb l'edificació de les urbanitzacions, així com també la remodelació i embelliment d'alguns espais que canvien d'ús i d'aspecte.

Plaça Martí Royo

Figura 9. Vista general de la plaça Martí Royo amb el mur de contenció del jardí de Ca Macaya

En la creació de la plaça Martí Royo, al límit sud-est del casc antic, es va aplicar, ja fora muralla, la volumetria del *Pla General de 1984*, que prioritzava la protecció visual dels murs i balustrades dels jardins privats propers a la plaça de nova creació. Com que es volia contribuir a la visió del vell jardí de casa Macaya, es va rebaixar uns dos metres el nivell de la plaça respecte del jardí, separant els dos espais amb un muret de pedra que sosté un talús enjardinat per separar-los, on s'hi han instal·lat obres de Martí Royo ofertes per la família, amb una inscripció que diu: *En agraïment a la donació d'aquesta escultura de ceràmica d'en Martí Royo atorgada per les seves filles Isis i Anna al poble d'Altafulla, 9 de Setembre de 2004*. La plaça és construïda en un descampat, en el vessant del Passeig del Marquès de Tamarit; és obra nova en forma de rectangle, amb entrada al capdamunt des del carrer Sant Martí pel Passatge Macaya tot al llarg del costat del jardí, i una escaleta que salva el desnivell des del carrer Sant Martí fins al nivell de la plaça i el del carrer Albert Boronat, on s'obre en tota la seva amplada. Formen els costats dos edificis porticats, amb l'alçada limitada a tres plantes: baixos o botigues i dos pisos, un a cada costat de l'espai. Així, la plaça és formada pel talús de ca Macaya al capdamunt, els dos edificis porticats als costats, que permeten la millor integració de l'ús comercial amb la plaça, i té la gran entrada al peu del carrer Albert Boronat per on surt al Passeig Marquès de Tamarit. El disseny de la plaça ja es va incloure en el *Pla d'Ordenació del 2004*, amb dos criteris bàsics; primer: donar visibilitat als jardins i els darreres de les cases del carrer Sant Martí, segon: rebaixar el nivell de la plaça i de les noves edificacions fins a dos metres per evitar l'impacte dels edificis nous en el Conjunt Històric.

Les Eres i les Pallisses

Figura 10. Vista aèria del terme, on destaquen cinc eres i pallisses

Segons el Pla General d'Ordenació de 1984 i el *Pla d'Ordenació Urbanística Municipal de 2004*, una de les condicions per urbanitzar i edificar terrenys urbanitzables és la reserva per part de l'Ajuntament d'un tant per cent dels terrenys de la futura urbanització, que passa a ser propietat municipal amb la finalitat de destinar-lo a l'ús públic, jardins, parcs, equipaments comunitaris... Precisament la ubicació d'aquests terrenys fou un dels temes que més va costar de resoldre per dos motius: primer el de l'enderroc que pretenien els promotors per implantar-hi les millors parcel·les però segons les normes formaven part del Patrimoni i que per tant no es podien enderrocar i, segon, els espais cedits eren situats en els pitjors llocs i apartats del costat del casc antic, amb els problemes d'encaix dels dos grups d'edificis —vells i nous—, alhora que destorbaven la visibilitat del conjunt. Finalment, després de moltes converses, l'Ajuntament va aconseguir arribar a un acord i va imposar el seu criteri de protecció de les pallisses i les eres, avalat després per la Comissió d'Urbanisme de la Generalitat a Tarragona.

La majoria de les eres amb les seves pallisses són properes les unes a les altres,

gairebé totes estan situades en els replans que hi ha pujant a Sant Antoni, alhora que són testimoni d'un passat agrari cerealístic. Així, l'Era d'en Vilà, situada al carrer de la Pedrera, és conservada com espai verd; la de l'Yxart, anomenada també de l'Isidrot, situada en l'illa formada pels carrers de la Pedrera, la Bassa i les Eres, i al capdamunt del nou vial anomenat Carrer de la Bassa, on hi ha instal·lada la seu dels castellers més un espai verd; i la de l'Esteve, situada entre els carrers dels Caus, Camí de les Bruixes i de l'Onze de Setembre, amb dues pallisses d'ús canviant en el temps, en gran part formen el lot de terres que els promotors de la urbanització anomenada La Pedrera havien cedit a l'Ajuntament d'acord amb el que diu el *Pla de Promoció Privada de La Pedrera*, després d'un acord amb la Comissió d'Urbanisme de la Generalitat a Tarragona, que havia donat la raó a l'Ajuntament d'Altafulla. La seva urbanització va anar a càrrec de l'Ajuntament, així com la restauració de les pallisses, assolint un conjunt etnogràfic senzillament únic.

L'era de l'Hospital —anomenada també de Jordi— que era de propietat privada, està situada al carrer Comunidor, que era estret i tenia dos nivells, impeding la reforma de l'accés directe a la Plaça del Pou. L'edificació damunt de la que tenia el propietari suposava una barrera visual des de l'antic hospital. Com a solució i alhora ampliació del carrer, l'Ajuntament la va adquirir mitjançant la permuta d'un terreny de propietat municipal i edificable de fora el nucli històric, consistent en una pallissa, una era i un lot de terreny edificable amb dos nivells. Amb l'ampliació del carrer es remodela l'accés a la Plaça del Pou, on hi ha el brocal del pou i una de les portes de la muralla. El carrer s'amplia i se'l destina a vial i aparcament, deixant a la dreta un espai que dibuixa una circumferència, evocant la meitat de l'antiga era, mentre que l'altra meitat forma com una placeta-mirador amb vistes al mar i a Torredembarra. És pavimentada amb ceràmica manual i sostinguda per un mur que alhora sosté el terreny i fa de barana per salvar el desnivell amb el terreny de sota, pertanyent al mateix conjunt, destinat també a aparcament. Es conserva la pallissa, que té dos nivells: l'un, una mica en pendent, amb l'entrada a nivell del carrer, i un espai a baix, al nivell on hi ha l'aparcament. Tot plegat amb la intenció de mantenir la vista, just davant de l'antic Hospital històric i la vista des de l'antic cementiri de la parròquia, mentre que per altra part es manté el perfil paisatgístic des de l'antiga Carretera Nacional i el perfil urbà de la cara de llevant del nucli històric.

Finalment queda l'era de Gatell o del Comunidor, situada dins del Parc del Comunidor, obtinguda per conveni amb el propietari, dins del *Pla General de 1984*. El Parc s'inicia a la rotonda de davant del castell fins a la rotonda de l'encreuament de la Ronda de la Creueta, segueix pel carrer de l'Oliverot i trenca cap el carrer del Comunidor fins a sortir altre cop a la rotonda del castell. A l'inici del Parc hi ha l'edifici del Centre d'Entitats, seu de diverses associacions; com en els espais verds de l'era de l'Yxart, s'hi celebren actes públics molt diversos.

El cas de l'era del Senyor amb la seva pallissa és diferent, continua essent de propietat privada però amb gestió de l'Ajuntament, tot i que aquest la va remodelar alçant-ne la teulada. S'hi celebren alguns actes, com exposicions, concerts de jazz, conferències. Està situada a l'extrem del camí de l'Ermita, en un espai no urbanitzat per ara, i el Carrer de les Eres, al davant del pinar i de l'entrada del castell. La gestiona l'Ajuntament, no es tracta d'una cessió definitiva sinó que és d'ús temporal de vint-i-cinc anys; té dues grans sales, en una hi ha instal·lat el Museu Etnogràfic, mentre que l'altra la tenen com a seu els i les artistes del Cercle Artístic d'Altafulla i s'hi fan actes de tota mena.

Les sínies i altres construccions agràries

De manera molt semblant a com es va gestionar l'obtenció de les eres en el sector Nord del municipi es va actuar en el sector Sud, on eren els antics cultius i l'abast de les aigües procedents de les sínies de les què disposava cadascuna de les finques de l'hort dels Catúfols. Així es van aconseguir per al Patrimoni municipal totes les sínies, amb una única excepció, la que es troba enfront del Camí del Prat, al carrer del Vinyet, anomenada de Fra Vidal, però amb l'obligació del propietari de conservar-la i mantenir-la, donada la protecció urbanística que consta en el Pla General.

Figura 11. Sínia de l'hort de Pau a la vora de la via del tren

Figura 12. Era de Jordi o de l'Hospital

També es van protegir tots els altres elements arquitectònics, com una caseta de guarda ja restaurada i un gran parament de mur de pedra seca de contenció d'uns tres metres d'alçada i de gran caràcter al Camí dels Credos, que encara conserva en la seva base un rec de pedra i un caminet que manté el record dels cultius.

Agrupació d'espais verds

L'actuació de Roca Tarragó no es limita a l'aspecte arquitectònic sinó que en gran manera fa d'urbanista, amb molta incidència en l'aspecte visual del paisatge, agrupant

els espais més o menys grans rebuts per l'Ajuntament segons la seva situació i característiques; espais que en alguns casos no eren els més adequats o que en completaven altres; per aquests motius és important la labor d'estructurar-los i les gestions que en molts casos ha calgut fer. En aquest grup s'hi inclouen l'ampliació del col·legi La Portalada, feta en terrenys propers de la Ronda d'Altafulla i carrers de la Premsa, Plaça de La Portalada, Parc de La Portalada i carrer de Migdia, així com també l'agrupament de la Llar d'infants amb l'Ambulatori, propers al casc antic. Per criteris de sostenibilitat és més fàcil i econòmic obtenir grans espais de lleure i equipaments, agrupant zones disperses de reduïda superfície.

Figura 13. Agrupació del Centre Mèdic i la Llar d'infants

Així, amb aquesta base es va tramitar un *Projecte d'agrupació d'espais de verd públic i d'equipaments públics*, agrupant tots els de la Pedrera, la Portalada i els pròxims al Centre Històric, que va permetre l'ampliació de La Portalada amb pistes esportives i l'actual gimnàs. També es van poder agrupar els espais del Centre de Salut i la Llar d'infants. El resultat del Planejament en sectors de Plans Parciais, en el cas de la zona de Ponent, de la Portalada, la Pedrera i l'entorn del Casc Antic, havia estat la dispersió de petites zones verdes i equipaments, que limitava la implementació de parcs, jardins i equipaments per raó de funcionalitat i costos de manteniment.

Es va justificar adequadament un projecte d'agrupació i redistribució d'aquests espais a la Conselleria d'Obres Públiques i Territori, màxim organisme que tenia competències en aquest cas que suposava alterar les zones, cosa a la què l'Administració era molt reàcia. Es va aconseguir l'objectiu i això va permetre l'ampliació de l'escola La Portalada i agrupar equipaments, creant alhora uns grans espais de Parcs Públics en aquella zona.

L'agrupació de l'Ambulatori amb la Llar d'Infants va consistir en ajuntar els dos edificis dins d'un sol espai verd, conservant cada un les seves característiques constructives i espais oberts a l'interior per als infants. Tot i estar els dos edificis relacionats tenen entrades separades; l'Ambulatori té un sol accés per un vestíbul de recepció i sala d'espera amb un gran finestral sobre de la paret central que l'il·lumina, més un seguit d'habitacions al seu voltant que són utilitzades com a sala de consulta, de debat i laboratori. El tractament constructiu és el tradicional de murs revocats amb morter de calç i coberta inclinada de teula sobre encavallades de fusta, la proximitat amb el Centre Històric ho requeria.

Obtenció del gran parc del Comunidor

En la tradició religiosa catalana hi havia el costum, també anomenat *salpàs*, de beneir cada any per Pasqua les cases, tant les escampades pel territori com les dels pobles, i alhora beneir tot el terme municipal des d'un punt elevat, que era també el lloc des d'on es beneïa el poble contra tempestes i maltempsades; en llocs de població dispersa servia de punt de reunió. Aquest punt, sobre tot a muntanya, sol ser un petit edifici proper a l'edifici de l'església parroquial, construït a quatre vents en forma de porxo, però en alguns llocs és substituït per una creu o un calvari.

Figura 14. Parc del Comunidor

La classificació de Zona de Verd Públic en el primitiu *Pla General d'Ordenació de 1964* va impedir l'edificació descontrolada a la muntanya del Comunidor que, en part, era de propietat privada i en aquest cas d'un sol propietari.

En el planejament de 1982 es va assolir un conveni amb aquest únic propietari en el què es permetia una mínima edificació residencial en una parcel·la allargada amb accés des del carrer Comunidor, equivalent tan sols a un petit percentatge de tota la finca, cosa que comportava la cessió gratuïta a l'Ajuntament de la resta per completar la muntanya del Comunidor amb la seva Creu.

La zona edificable es va situar a la cota més baixa per no alterar el paisatge ni el perfil, l'*skyline*. Aquest gran parc obtingut dona contingut al conjunt d'espais lliures que formen les eres i el pinar front l'Era del Senyor.

El Camí de Sant Antoni, la Bassa-abeurador i el Passatge de Santa Teresa

Potser l'extensió de terra de fora muralla que segueix el vell camí de Sant Antoni, que tancava la vila pel costat de ponent, és el més complex i també el que ha resultat de la màxima protecció i visibilitat de tota la cara de ponent de la Vila Closa, on els espais lliures obtinguts donen una imatge característica del Conjunt Històric. És un gran resultat basat en les idees de l'arquitecte municipal sobre la conservació del paisatge i el tractament gairebé escultòric de tot el conjunt. Són els terrenys cedits a l'Ajuntament per part dels promotors de la urbanització de La Pedrera en la gestió de l'autorització de construir i que, en conjunt, havien estat camps de cultiu de cereals, vinyes i ermots on pasturaven els ramats. Per aquestes raons hi ha les eres situades en terres pròximes —i gairebé en el mateix nivell— i la bassa-abeurador. És una gran i ampla llenca de terra en pendent, que arrenca del davant de la tanca de ca Gatell a la part baixa, on s'alça una gran rotonda enjardinada amb palmeres que fa d'eix vertebrador dels carrers existents, tant antics com moderns. Els carrers que arriben a aquesta rotonda són: el corraló de l'Espinac, que iniciat en el Carrer de Dalt segueix la tanca de ca Gatell i vertebrava tot el conjunt amb un dels ravals del poble entrant-hi per aquest carrer; els altres carrers al voltant de la rotonda són Mn. Miquel Amorós, Mainada, camí de les Bruixes, Onze de Setembre, i finalment el de la Bassa, aquest darrer ja formant part del conjunt del Camí de Sant Antoni. El terreny, des de la rotonda, puja en direcció a la muntanyeta de Sant Antoni fins a trobar una nova rotonda, també enjardinada, situada davant de les torres de la tanca del castell. L'antic camí seguia els darreres de les cases del carrer del Cup que tanquen la Vila Closa, continuava pel costat del talús de pujada al castell fins a les torres que el tanquen, per un costat, amb els carrers Pedra del Colsero en l'absis de l'edifici de l'Església, i el del Comunidor. A l'altre costat hi ha l'antiga bassa pluvial que feia d'abeurador per als animals; tot el conjunt és enjardinat. El cost de la urbanització de tot el front va anar a càrrec dels promotors de l'hotel quan es van incorporar els espais que havien estat residència de les Germanes Teresianes.

Figura 15. El castell i església amb tram final del camí de l'Ermita, amb el castell

Figura 16. Inici del camí de Sant Antoni, al davant del clos de ca Gatell

Figura 17. Passatge de Santa Teresa

Figura 18. La bassa amb els cercles en record de l'aigua

L'Ajuntament va considerar que els terreny que els promotors de la urbanització de La Pedrera havien cedit a l'Ajuntament era un espai prou gran i tenia entitat per fer-hi una actuació important: té prou amplada per transformar-lo en un nexa d'unió dels dos nuclis de contacte, l'antic de la Vila Closa, amb tres entrades: primera la de la rotonda de ca Gatell, a baix, que connecta amb el Raval pel corraló de l'Espinac, la segona, una mica més amunt, és el passatge de Santa Teresa, que surt dins de la Vila Closa pel carrer del Cup i la tercera, al capdamunt, surt a la rotonda del castell, on connecta amb les escales del carrer de la Pedra del Colsero —pel darrere de l'absis de l'església— el carrer Comunidor i els espais oberts que es van creant.

El primer tram és un pas de vianants que arrenca de la tanca de ca Gatell i puja fins a les torres del castell seguint els entrants i sortints dibuixats pels darreres de les cases que abans sortien al camp, per aquest motiu el seu traçat no és uniforme, fins i

tot hi ha algun tram enjardinat amb dos bancs de fusta instal·lats al peu de les parets del castell com espai de repòs, que donen amplitud a la visió del nou paisatge. Com en altres casos, tot el vial és pavimentat amb lloses i té un petit espai enjardinat al peu de la muralla i del muret que sosté el talús del camí de pujada al castell aprofitant l'angle que es dibuixa entre l'antiga residència i la muralla. A mitja alçada hi ha el passatge de Santa Teresa amb sortida al carrer del Cup, amb una inscripció ceràmica a l'interior que l'identifica.

En el *Pla General d'Ordenació de 1984* ja es preveia la connexió d'un pas de l'espai urbà de ponent amb la Vila Closa, quan aquest fos edificat seguint el camí de Sant Antoni, ja que mancava la connexió directa des de l'exterior, només es podia fer des del corraló de l'Espinac. En coincidir la urbanització dels espais agraris que existien al defora amb el projecte d'una residència de la Comunitat Teresiana, s'inicien els contactes entre la Comunitat i l'Ajuntament; degut a la gestió municipal s'obté que la Comunitat Teresiana cedeixi a l'Ajuntament els baixos de l'edifici amb la condició de posar el nom de Santa Teresa, patrona de la comunitat, al passatge; per aquesta connexió es va fer una volta llarga, amb un rètol ceràmic que l'anuncia, comunica la Vila Closa del carrer del Cup amb el nou passeig; el tractament constructiu, murs i sostres, fou incorporat al projecte de Residència.

El segon tram és un aparcament que ocupa tota la llargada de l'espai i part del davant de la Bassa, en el paviment del qual s'han assenyalat els llocs per aparcar els cotxes amb les seves entrades i sortides, tot plegat marcat amb les mateixes lloses emprades en el pas de vianants. El tercer tram —enjardinat amb gespa i arbres, alguns aprofitats dels antics camps— és envoltat per un petit marge de pedra, fent com unes petites terrasses d'uns pocs graons per salvar el desnivell. Trenquen el muret diversos passos de comunicació per a vianants que uneixen tot el conjunt des del nou carrer, anomenat de la Bassa, amb dues direccions. El quart i darrer tram, que comunica el carrer de la Bassa amb tot el conjunt, es tanca a la seva part alta per un mur elevat que sosté un prat sobre la bassa, prat que té dues sortides: a la primera, que surt a mig camí de l'aparcament, hi ha una font d'aigua potable a la sortida de l'encreuament, i des d'allí, enllaçant en angle, puja al prat de sobre la bassa fins a la rotonda del castell. Sota del prat i una mica més amunt, al nivell de l'aparcament, hi ha l'antiga bassa-abeurador, assecada els anys seixanta colgant-la amb terres, que quedà en desús per la desaparició del ramat d'ovelles que hi solia abeurar; però la intervenció municipal va recuperar el nivell original amb els seus murs i una petita platja instal·lada en el mateix lloc original on hi havia l'aigua, amb un tractament simbòlic, gairebé escultòric, que recorda la seva funció. El simbolisme de tot el bloc és evocat per tres grups de grans cercles concèntrics de ferro, emplenats amb pedres de color diferent de les de l'exterior; representen l'aigua tranquil·la o la moguda per gotes o imitant les ones que es formen en llençar-hi pedres, segons el disseny del reconegut paisatgista gironí

Martirià Figueres. Tot plegat és recollit en una placa de ferro amb una inscripció que diu “*Les ones de l’aigua s’han tornat metàl·liques /els ulls clucs et contemplen des de l’Eternitat*”.

El darrer tram, anomenat carrer de la Bassa, en realitat engloba tot el conjunt; és un vial rodat amb voreres als dos costats del seu traçat que delimita i a la vegada integra tot el conjunt d’elements —com són la bassa, el prat públic, l’aparcament i tot el front arquitectònic de ponent— amb l’església i el castell, el Museu etnogràfic i el pinar de l’Era del Senyor; s’obre en la seva part alta amb dos prats, un a cada costat. Aquest gran espai dona lloc a la instal·lació de la reconeguda Fira d’Artesans, amb un teló de fons característic a partir del qual comença la urbanització. Com tots els altres espais, s’inicia a la rotonda de ca Gatell i puja en direcció a l’ermita de Sant Antoni; quan arriba, per l’esquerra i a l’alçada de l’entrada del final del prat de la Bassa, enllaça amb la rotonda del davant del castell per la dreta, mentre que pel cantó muntanya continua pel costat de la Pallissa del Senyor sobre un espai sense urbanitzar. En aquest darrer tram del carrer de la Bassa, entre els carrers de la Pedrera, les Eres i la Bassa, es forma un gairebé triangle herbat, part resultant de la divisió del parterre de la Bassa pel carrer del mateix nom i on hi ha la pallissa de l’Yxart, seu dels Castellars, la seva era i fragments herbats, amb uns bancs de fusta de cara el castell. Tant en aquest espai com en el de la bassa i el tros de vial que queda al mig i a la resta —pas de vianants, aparcament i carrer i conjunt de l’era de l’Yxart— s’hi solen celebrar fires.

La urbanització de tot aquest front del Camí de Sant Antoni va anar a càrrec dels promotors de l’hotel que allí es va instal·lar sota la supervisió municipal.

Passeig Marquès de Tamarit

Quan es va fer la nova variant de la carretera N-340, que esdevindria un tram paral·lel de l’autopista AP-7, el Ministeri d’Obres Públiques va traspasar a l’Ajuntament d’Altafulla un tram de l’antiga carretera i aquest el va destinar a passeig, transformant-lo en Passeig Central amb el nom de Marquès de Tamarit. Cal tenir present que la majoria dels edificis existents estan construïts en el costat muntanya amb els carrers formant part del nucli del poble amb el nom de Ravals. L’Ajuntament va promoure un *Projecte d’Urbanització* per a adequar l’antiga carretera al nou ús, on es detallen els passos a seguir i que conté unes sèries de plànols i dibuixos de l’arquitecte i urbanista Josep Mª Roca Tarragó, amb els diferents aspectes de la nova instal·lació tant de serveis com d’ús: es va suprimir el trànsit pesat, es van ampliar les voreres i es van plantar arbres sempre que l’espai ho permetia, així com es van refer serveis donant prioritat com passeig per a vianants. L’obra es va executar en tres fases; la primera amb un tractament de l’obra existent per adequar-la a la connexió amb el casc antic, materials naturals i enllumenat tradicional. Es va poder

recuperar una mostra de les antigues llambordes originals de l'antiga carretera. Aquest nou vial, ara passeig, segueix el traçat de la vella carretera, va des del kàrting i la gran rotonda d'encreuament de la carretera nacional 340 i la T-214 —on conflueixen amb un gran aparcament entre el passeig i el camí de la platja— fins la cruïlla de la Ronda d'Altafulla i el riu Gaià, passant per la Zona d'equipaments comercials i el CEIP de La Portalada. Els dos costats són desiguals en ser un carrer antic ja existent; el de la dreta, costat muntanya, que va en direcció Tarragona, és gairebé tot edificat en connexió amb el Raval, com ja he dit, on arriben el carrer de Dalt i el de l'Hostal formant entre els tres un nucli edificat que dibuixa un triangle. En el de l'esquerra, costat mar, en canvi, hi ha molt poques edificacions; una casa amb jardí i tres illes sense edificar en el Passeig Lluís Companys. Com passa amb el pas de vianants del camí de Sant Antoni, les voreres dels dos costats no tenen tots els trams amb la mateixa amplada degut al mateix antic traçat i als sortints desiguals de les cases existents, fent que així alguns siguin més amples que altres, i per tant no tots poden ser enjardinats. Un d'aquests és, per exemple, el que ocupa l'antic Hostal de camí amb un gran pati d'entrada, avui residència particular. Però hi ha un problema des del punt de vista del traçat, el desnivell des del casc antic és molt desigual i fa que les vores siguin diferents a trams en no tenir tot el terreny la mateixa alçada des de la calçada a les cases dels carrers. Problema que es va solucionar amb terrasses quan la diferència era massa gran, dibuixant terrasses i parts enjardinades que es van fent més o menys amples, on s'hi van posar bancs de fusta a més de les plantes; o que fins i tot s'hi instal·lin escales i rampes per salvar els desnivells des de la calçada per enllaçar amb el carrer o plaça de dalt. Els dos costats de la calçada són diferents, el de la banda de mar gairebé tot és sense edificar, només hi ha alguns edificis antics i les sortides dels carrers, en gran part antics camins de les hortes o sortides al mar, com: l'Hort del Senyor, l'Hort de Pau, carrer de les Moreres, del Prat, passatge del Prat, carrer Pujol i carrer del Mar; en aquests tres darrers és on hi ha gairebé tots els edificis vells, als què hem d'afegir un nou vial, el carrer Alcalde Pijuan. Entre aquest i el carrer del Mar hi ha la parada d'autobús en direcció Torredembarra, la voravia és ampla amb un edifici de pisos que és seu de diversos serveis públics com: Policia local, Emissora de la Radio i Oficina de Correus; en el terreny de sota de l'edifici de pisos s'hi han aixecat cases adossades i xalets amb una piscina comuna mentre que a l'altre costat del carrer Alcalde Pijuan hi ha un parc plantat de grans pins amb la piscina municipal; els pins arriben al passeig, pràcticament sense vorera, que segueix en direcció Tarragona. Hi ha el Xalet de la Creu, de marcat caràcter arquitectònic, protegit quan el pretenien enderrocar, fent angle agut amb el recent estrenat passeig Lluís Companys, que va en direcció Tarragona fins a la cruïlla de la Ronda d'Altafulla i el complex de la benzinera a la banda de mar.

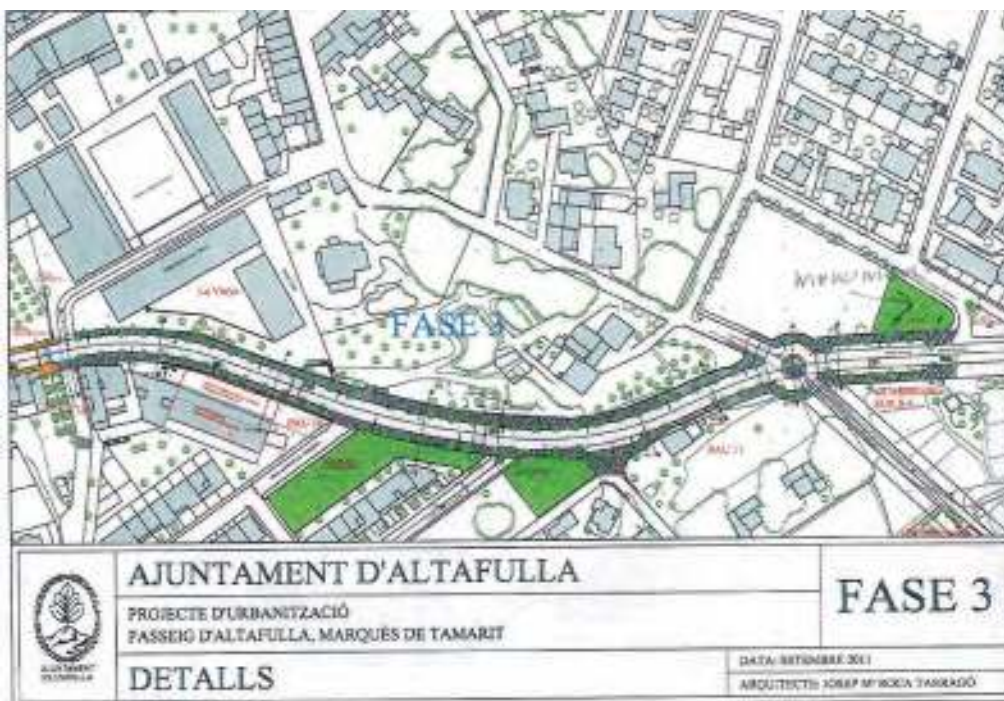

Figura 19. Full del projecte d'urbanització de la de la N-340 al seu pas pel nucli urbà

Figura 20. El cantó de la vila, cruïlla del carrer de Dalt amb la carretera

Per la part de muntanya s'inicia amb la gran rotonda que enllaça l'antiga carretera N-340 amb l'AP-7, després del Kàrting i la carretera de la platja. En l'entrada del poble, en la zona verda del Clot de Torrell, que queda alçat sobre el primer tram del passeig, s'hi va instal·lar l'any 2017 una escultura que és una al·legoria de l'Onze de Setembre. Si continuem per la mateixa vorera trobarem l'accés a la plaça Martí Royo des del carrer Albert Boronat, i un aparcament al darrere de La Violeta. D'aquí fins a la sortida del carrer de Dalt les voreres tenen poca amplada; és a partir de la rotonda de confluència amb el carrer de Dalt on s'eixamplen i enjardinen aprofitant el desnivell entre el carrer Cantó de la Vila i el passeig Marquès de Tamarit. A la part de baix d'aquest tros elevat hi ha la parada de l'autobús en direcció Tarragona, amb accessos mitjançant escales i rampes. A partir d'aquí les voreres s'eixamplen i s'enjardinen fins a la rotonda, també enjardinada, en la cruïlla amb el Carrer dels Traginers. Es forma una illa de cases entre aquest carrer i el de les Bruixes, mentre que l'illa de cases és partida pel mig en tota la seva amplada per un seguit de baladres que les separa de la vorera pròpiament dita. A l'illa entre el carrer de les Bruixes fins a la rotonda de la cruïlla de la Ronda d'Altafulla amb el passeig Marquès de Tamarit s'hi va instal·lar un gran parc infantil, continuat per un espai enjardinat que segueix el passeig, com un corredor verd que arriba per sota fins la cruïlla amb la Ronda, per on continua amb els edificis i serveis de l'Escola de la Portalada amb el carrer de la Pedrera, que tanca tot el conjunt de l'illa fins a la plaça de la Portalada, seguint el perímetre del la tanca del parc infantil, i surt al carrer de les Bruixes.

Un cop passada la rotonda es van destinar els espais del costat de ponent de la Ronda, fins al carrer Caid Ismail, a zona comercial amb equipaments, majorment d'alimentació, amb el carrer dels Avellaners, que enllaça amb el carrer Via Roviano. L'espai del carrer Caid Ismail és edificat amb cases de veïns sobre un espai verd amb arbres, i torna a sortir a la Ronda pel darrere dels edificis comercials.

El passeig de Mar

El Ministerio de Obras Públicas y Urbanismo tenia les competències quant a la urbanització dels sòls urbans del front marítim; per aquesta raó, el Sistema de Costes va encarregar el Projecte de Passeig Marítim a uns arquitectes valencians que desconeixien el territori; per exemple, van confondre el canal de desguàs de la Rasa que hi ha entre la Via Hercúlea i el front marítim amb un vial; el seu projecte no va agradar al Municipi però com que hi havia dubtes per la qüestió del pagament que anava a càrrec del Ministeri no es podia desviar. Amb tot es va arribar a un acord i es va encarregar de la modificació l'Ajuntament, amb la condició que no es produís cap sobrecost. El nou projecte, redactat per l'arquitecte municipal, contempla l'aplicació de materials naturals i tradicionals, com ara pedra de marge, que feia de banc lineal per mantenir i unificar el desnivell entre la platja i les cases. Els materials emprats són còdols de la

zona de Tamarit, fanals com els del Centre Històric i el manteniment de l'escassa vegetació autòctona en substitució de la proposada, en general palmeres. D'aquesta manera es pot veure, passejant, el paisatge des de Tamarit fins als Munts lliure d'obstacles.

Figura 22. Carrer de les Botigues de Mar amb el paviment de còdols i la vista de la punta del Fortí

L'actuació de Roca a la platja va consistir en fer el passeig —al davant de les cases ja existents— pavimentat amb lloses, que va des del Club Marítim al costat del carrer per vianants fins a la cruïlla del passeig, anomenat també de les Barques —on hi ha un petit jardinet amb una vella barca, com a imatge simbòlica dels homes de mar i vells pescadors que hi havien sojornat— fins a la pineda del Parc de Vora-mar, passant per un petit pontet sobre la sortida de l'aigua de la Rasa. El conjunt està sostingut —per la seva part marítima— per un muret de pedra d'uns cinquanta centímetres d'alçada i uns altres cinquanta d'amplada, que separa la sorra de la platja de les cases i fa, alhora, de banc per als vianants, mentre tanca les terrasses dels restaurants dels edificis que hi ha a l'altre costat de muntanya del passeig. El disseny del paviment combina la pedra calcària amb els còdols, és una singularitat en el context de la costa catalana per la difícil obtenció dels còdols i també per la delicadesa en l'execució de l'obra.

Obtenció del Parc Públic “Voramar”

Els propietaris del gran càmping que hi havia entre el carrer dels Pins i el de Pons d'Icart, tocant a la Rasa, van demanar a l'Ajuntament el canvi d'ús, de càmping a zona residencial. Es va resoldre amb un conveni urbanístic entre les dues parts: els propietaris conservaven el 40 per cent de l'espai per a la construcció de 18 habitatges i cedien a l'Ajuntament el 60% restant per a Parc Públic davant de la platja. D'aquesta manera es manté la gran qualitat paisatgística de la primera línia de la platja i es guanya el parc Voramar en el millor lloc fins a la Rasa i l'inici de Botigues de Mar, que a més fou una gran millora de la qualitat de l'entorn, ja que el càmping ocasionava problemes de convivència en el veïnat.

Concentració d'equipaments entre el Cementiri i el Camp de Futbol (Escola-Poliesportiu-Institut-Gran Aparcament)

En coincidir la voluntat del propietari d'uns terrenys on volia edificar uns multicines en la zona comercial, més uns altres sense urbanitzar prop del cementiri i que l'Ajuntament estava necessitat d'espais per a construir diversos equipaments públics, es va arribar a un acord mitjançant una permuta: l'Ajuntament tramitava la modificació del planejament que permetés aprovar els Multicines, que incloïa un carrer sota el Parc del Comunidor i, en canvi, obtenia els espais necessaris per als equipaments que es van alçar sota el cementiri, deixant un bon espai per a aparcament entre els dos grups, els carrers Camí de la Nou de Gaià i el de l'Oliverot. Aquests equipaments, a més del gran aparcament, són: Centre d'Ensenyament Infantil i Primari (CEIP), Institut, Poliesportiu i Piscina coberta, que no es va arribar a construir. L'agrupació de tots aquests equipaments feia més fàcil i més econòmica la urbanització a l'hora de tenir un manteniment i sostenibilitat compartint els serveis entre els equipaments. En aquell moment es va poder cedir l'espai per al nou Institut, condició indispensable per a què la Generalitat pogués fer l'edificació.

Figura 23. Rotonda dels nous equipaments, entre el cementiri i el camp de futbol

Una gran implantació en espera

Els darrers anys d'actuació urbanística de l'arquitecte van lligats amb un gran projecte al costat i dins del nucli de Brises del Mar. Es van reunir un total d'unes cinquanta-cinc hectàrees de terreny no urbanitzable al costat de Brises del Mar amb un

avantprojecte d'un Centre Geriàtric que incorporava un hotel amb una zona esportiva, amb la possibilitat que esdevingués un Centre de Rendiment Esportiu i una zona residencial com ampliació de Brises del Mar; comprenia també una part important d'habitatge de protecció oficial. Tot plegat amb un vial que l'unia amb Altafulla directament, solucionant el problema de la connexió dels dos nuclis urbans. Es van iniciar els tràmits però la crisi econòmica els va interrompre.

Figura 24. Parc de Voramar

Obra diversa

Però la seva inquietud intel·lectual i artística el porta a crear, a més d'obres d'arquitectura i urbanisme, altres manifestacions artístiques, com l'escultura i la pintura que posa a l'abast del públic en exposicions o en instal·lacions diverses, de vegades monogràfiques i a l'aire lliure.

Escultura

Les escultures de Roca —fetes amb el ferro i materials diversos usats en la confecció de les eines emprades per pagesos i altres treballadors de temps reculats, buscant l'encaix entre la imatge de la seva utilitat original i la imatge simbòlica que vol evocar— tenen una connexió directa amb l'obra de Gaudí. La imatge no és només estètica, per aquest motiu els resultats són alhora uns elements decoratius però també, simbòlics i testimonials amb que l'autor ret homenatge als homes que empraven aquestes eines en temps passats i que l'aparició de l'utilatge modern ha fet obsoletes, sense ús. En gran part són mostrades en exposicions que acompanya amb catàlegs on descriu el seu ideari influenciat com ja he dit en l'obra d'Antoni Gaudí i de Josep M. Jujol, i en

altres corrents artístics, fins i tot el podríem adscriure a L'Arte Povera italiana. En general són objectes manuals i exempts però en alguna ocasió, quan la peça és prou gran, la instal·la a l'aire lliure formant part d'un conjunt arquitectònic o paisatgístic, com és el cas de la Bassa i el de l'Al·legoria de l'Onze de Setembre.

La primera exposició individual fou al Museu de la Vida Rural de l'Espluga de Francolí, el juny del 2015, a la què posà un títol ben representatiu, *Jardí d'escultures*. En un fulletó fa un text explicant la seva teoria sobre la transformació d'estris que deixen de ser usats i la seva utilització com a objectes escultòrics i la seva simbologia. Va ser la primera instal·lació feta al gran pati-jardí del museu envoltat de grans esgrafiats representatius de la comarca.

Pilar de Vuit de Martí Royo

Monument a la Senyera, obra de J.M. Roca, al peu de la carretera

El juliol de 2017 fa la segona exposició del mateix tema, al Tinglado 4 del Moll de Costa del Port de Tarragona que titula *De la Funció a la Forma, Estris rurals recuperats*, títol encara més representatiu on hi ha els textos següents amb unes reflexions exposant el seu ideari.

La forma d'un objecte és conseqüència de la funció que ha de desenvolupar. El disseny

d'una eina agrícola s'adequa a l'optimització per assolir el màxim rendiment en la seva utilització. Per motiu de la racionalització del treball, arriba un moment que l'estri deixa de ser operatiu, superat per la mecanització i les noves tecnologies. És llavors que la funció dels estris es fa obsoleta: arriba el moment del reciclatge.

De l'observació de les formes dels estris, concretament els propis dels usos agrícoles tenen una geometria molt interessant.

Unes intervencions molt simples i unes composicions estudiades poden esdevenir escultures entre la figuració i l'abstracció; alguns resultats també estan entre el simbolisme i l'expressionisme.

Aquest és l'objectiu que mostra l'exposició dels estris recuperats: una vegada superada en el temps la funció de l'eina, pot esdevenir una forma plàstica amb una forma escultòrica.

A més hi afegeix uns versos d'Antoni Àvila "El Flautes" que acaben de concretar el sentiment que la disposició dels diversos objectes pot suscitar en l'espectador:

Mireu bé aquestes eines/d'altre temps gran tresor,/han escrit nostra història,/potser amb lletres d'or./La dalla que segava/i el mall del manyà/posats amb harmonia/que jo puc admirar./Guiada amb mà de ferro/la falç segant el blat/al cel s'alça i demana/un xic de llibertat./Frontisses i forrols/que tanqueu tantes portes,/obriu les il·lusions/de joventuts mig mortes.

L'any 2003, va participar en una exposició col·lectiva titulada "Reflexos internacionals de Gaudí", instal·lada a l'entrada de la façana del Naixement, Claustre de Montserrat al Temple Expiatori de la Sagrada Família de Barcelona, on s'exposaven obres artístiques d'inspiració gaudiniana, a nivell internacional.

Per altra part, té una exposició permanent des de 2018 al Pati del Castell dels Comtes, a Santa Coloma de Queralt.

Hem de considerar també com escultura la instal·lació de la Bassa, al camí de Sant Antoni, perquè dona a tot el conjunt un tractament escultòric, valorant el simbolisme de la instal·lació com si fos una peça. Situada a l'extrem de dalt de l'aparcament del camí de Sant Antoni l'obra consisteix en encerclar l'espai del fons de l'antiga bassa amb un muret de poca alçada en la part de l'aparcament i un d'alt que sosté un prat; la divisió de l'espai es fa en tres zones, a la primera on hi ha l'entrada, és un pas per vianants enllosat amb lloses com les del mateix pàrquing que s'obre com una Y a sota del muret alt amb un parell de bancs de fusta i un arbust que els fa ombra, aquest pas divideix en angle agut dos espais triangulars en els quals hi ha assentats uns cercles concèntrics de metall reomplerts de pedres del color de les lloses mentre que a la resta les pedres de fora s'han tenyit de blau. Mentre que els cercles evocuen les ones concèntriques que fa l'aigua quan s'hi tiren pedres.

Però també hi ha obra general, sobre tot en la via pública amb el gran monument dedicat a La Diada de l'Onze de setembre. L'obra amb la representació simbòlica de la senyera, va ser donada al poble d'Altafulla a través del seu Ajuntament i dona la benvinguda als vianants procedents de Barcelona. L'any 2017 s'instal·la en l'espai

elevat i enjardinat del carrer Clot de Torrell en la cruïlla amb el passeig Marquès de Tamarit, amb un acte inaugural per la Diada Nacional d'aquell any, prenent el costum de fer-ho cada any. L'obra consisteix en la instal·lació de quatre bigues pintades de roig i relligades per un conjunt d'antigues eines pintades de groc i clavades per un dels dos caps en un podi de formigó amb una placa de metall trepada amb una inscripció que diu "*Al·legoria de l'Onze de Setembre*". N'existeixen altres exemplars del mateix estil: en primer lloc el seu poble natal, Santa Coloma de Queralt, l'11 de setembre del 2018, amb el títol "*Homenatge a la Pagesia*"; i a Ardenya, la Riera de Gaià, emplaçat a l'entrada del poble, l'any 2016

Pintura

La seva temàtica i estil reflecteixen especialment els paisatges urbans i arquitectònics, conreant també els interiors d'edificis religiosos.

Una primera exposició al vestíbul del Teatre Metropol a la Rambla Nova de Tarragona titulada 000Arquitectures Monumentals de Tàrraco, l'any 1998 promoguda per l'Ajuntament de Tarragona.

L'any 2002, en el mateix lloc, i promotor l'Ajuntament de Tarragona, es va muntar una exposició titulada "*Jujol-Metropol*" on es presentava l'obra més emblemàtica de Jujol; a més d'obres de l'interior del Teatre.

El 2003, promoguda per l'Ajuntament de Santa Coloma de Queralt, a la Sala Gran del Castell una antologia de l'obra pictòrica

Cloenda

Aquest text, que gairebé és una guia, és fruit d'observacions, experiències personals i converses amb gent d'Altafulla, com Albert Boronat, Narcís Carulla, Pepita Farreras, Joan Vives i Víctor Simó entre altres, des dels anys 50 en que vaig començar a fer estades al poble fins avui, i sobre tot, en el text m'he centrat en l'arquitecte municipal, Josep M. Roca i Tarragó, i la seva actuació a Altafulla, amb qui coincidim en una bona amistat i en força qüestions. Té una gran sensibilitat pels edificis antics, pel paisatge i la seva evolució; jo sóc llicenciada en història i diplomada en arqueologia, amb les mateixes inquietuds intel·lectuals i artístiques. Precisament aquesta manera de veure i viure el país va ser el motiu que em decidís a escriure: em vaig adonar que Altafulla havia canviat molt en uns pocs anys, a partir dels anys cinquanta del segle passat, sobre tot coincidint amb l'actuació com arquitecte municipal de Josep M. Roca, i amb qui va ser regidor d'Obres, Urbanisme i Medi Ambient i President del Consell assessor del Pla General del 1999 al 2007 de l'Ajuntament, Josep Muntadas Valls.

Bibliografia

- AADD. *Altafulla i Torredembarra 1950-2010. Arxiu d'arquitectura moderna en el seu context urbanístic*. CAIT (Centre d'Anàlisi Integral del Territori), Centre d'Estudis d'Altafulla, Centre d'Estudis Sinibald de Mas, Torredembarra 2013.
- AADD. *Història d'Altafulla*, Altafulla: Centre d'Estudis d'Altafulla, 2007, 2014, 2016 (3 vols.).
- AJUNTAMENT D'ALTAFULLA: *Projecte d'urbanització, Passeig d'Altafulla, Marquès de Tàmarit*. Plànols de Josep M. Roca, Altafulla 2011.
- BAIXERAS I SASTRE, Enric: *Més aportacions a la Revisió del Pla General d'Altafulla*. Altafulla 1979, Estudis Altafullencs, 3.
- BERGÓS, Juan: *Antoni Gaudí, l'home i l'obra*, Barcelona, Ariel.
- BORONAT RIMBAU, Albert i ROVIRA I GÓMEZ, Salvador-J.: *Els habitatges de les classes populars altafullenques (segles XVIII-XIX)*, Altafulla 1984, Estudis Altafullencs, 8.
- BORONAT RIMBAU, Albert i ROVIRA I GÓMEZ, Salvador-J.: *Els habitatges de les classes benestants altafullenques (segles XVIII-XIX)*, Altafulla 1986, Estudis Altafullencs, 10.
- ARNAU FERNÁNDEZ, Olga: *El proveïment d'aigua, l'escorxador i els rentadors; un ambiciós projecte dels anys 20*. Altafulla 2007, Estudis Altafullencs, 31.
- GAUDÍ CLUB. www.com/catyalogoesp/19.html. Josep M. Roca Tarragó, arquitecte. Reflexos internacionals de Gaudí.
- Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya. Altafulla (Tarragonès) Direcció General de Patrimoni Cultural, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 102
- JARDÍ D'ESCULTURES. Exposició. Museu de la Vida Rural, l'Espluga de Francolí, 2015. Catàleg.
- MÉNDEZ VIGO, Marisa: *Canvis demogràfics i socials a Altafulla entre 1991 i 2001*. Estudis Altafullencs, 28, 2004.
- PLAÇA DEL POU, periòdic mensual de l'Ajuntament d'Altafulla. Diversos articles i notícies.
- PORTER MOIX, Maria : *Un monument dedicat a la bandera*. Estudis Altafullencs, 42, 2018.
- ROCA TARRAGÓ, Josep M.: *De la funció a la forma. Estris rurals recuperats*. Exposició al Tinglado 4 del Moll de Costa del Port de Tarragona, del 6 de juliol al 3 de setembre de 2017. Port de Tarragona 2017, fulletó.
- ROCA, Josep M. : *Memoràndum d'actuacions urbanístiques en el nucli històric d'Altafulla i el seu entorn entre els anys 1974 i 2011* (període de gestió de l'arquitecte municipal J.M. Roca T.). Manuscrit sense data.
- ROCA TARRAGÓ, Josep M.: *Ajuntament d'Altafulla, Projecte d'urbanització, Passeig d'Altafulla, Marquès de Tàmarit*, setembre 2011.
- ROVIRA I GÓMEZ, Salvador-J.: *Activitats econòmiques dels altafullencs del segle XVIII*. Estudis Altafullencs, 4, 1980.

- SANET I JOVÉ, Josep M.: *La gent de mar d'Altafulla (1800 – 1833)*, Estudis Altafullencs, 25, 2001.
- SUNÉ MORALES, Jordi: *El Baix Gaià al segle XX*. Altafulla 2018, Centre d'Estudis d'Altafulla.
- VIVES I MILÀ, Joan i MASATS I TARRATS, Maria Rosa: *Evolució urbanística*. La Tartrana nº 13, nov. 1981.
- VILLANUEVA, Jaime: *Viage literario a las Iglesias de España*. Madrid, Real Academia de la Historia, 1851. Tomo XI.